

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGÝ ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITÝTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№4, 77-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№4, 77-ТОМ
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№4, том 77
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№4, 77 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№4, 77-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редакторлар:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

САРСЕНБАЕВА Жансұлу Баденқызы,
магистр, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және
өнер институтының ғылыми қызметкері
(Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№4, том 77, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редакторы:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

САРСЕНБАЕВА Жансулу Баденовна, магистр,
научный сотрудник Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№4, 77 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Responsible Editors:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

SARSENBAYEVA Zhansulu Badenovna, Master's
degree, researcher at the M.O. Auezov Institute of
Literature and Art (Almaty, Kazakhstan).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ермай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрілі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қанатияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гүлназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:
БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) H = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) H = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) H = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилара Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Турабековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumaberdyevna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyeva, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі..... 14

Әдебиеттану

<i>Сейітжанов З.Н., Мекебаева Л.А., Нуртазина А.О.</i> Қазіргі айтыстың тақырыптық-идеялық және жанрлық ерекшеліктері.....	17
<i>Омаров Б.Ж.</i> Әсет Найманбаев шығармашылығы: шығыс дәстүрі және көшпелі сюжеттер.....	27
<i>Ақыш Н.Б.</i> С.Бегалин шығармаларындағы көркемдік таным үрдісі.....	40
<i>Саурықов Е.Б., Тамабаева Қ.Ө., Елубаева Р.С., Беркенова Р.А.</i> Абай дәстүрі және Шерхан Мұртаза шығармашылығы.....	51
<i>Олжабаев Б.К., Пангереев А.Ш., Сөйлемез О.</i> Қазақ фольклорындағы «Туған жер» концептісі.....	62
<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Айтуғанова С.Ш., Байтанасова Қ.М., Қасен А.Т., Сейпұтанова А.К.</i> Көркем мәтіннің актанттық құрылымы.....	75
<i>Абишева С.Д., Молдағали М.Б.</i> Б. Кенжекеев поэзиясының түстік бейнелерінің тезаурусы.....	87
<i>Әбдіқалық К.С., Қожасекева Б.Ш., Алиева Ж.А.</i> «Айқап» пен «Қазақта» жарияланған Мағжан өлеңдеріндегі азаттық идея.....	98
<i>Нурмолдаев Д.М., Жаксылықов А.Ж.</i> Адольф Арцишевскийдің «Вершина» әңгімесіндегі ежелгі табынудың әсемдеу аспектііндегі тау бейнесі.....	109
<i>Кенжебаева Ж.Е., Карпова А.Э.</i> Қазақстандық әдеби білім берудегі мәдениеттанулық көзқарас.....	120
<i>Таджиев Х.Х., Қыдыр Т.Е.</i> Қазақ ойшыл-ақындары шығармаларында иман шарттарының көркем бейнеленуі (XIX-XX ғ. басы).....	137
<i>Баянбаева А.А., Демченко А.С., Баянбаева Ж.А., Қалиева А.Қ.</i> Г. Бельгер романдарын талдаудың интерактивті стратегиясы.....	152
<i>Сарсенбаева Ж.Б., Саметова Ж.</i> Бейсенбай Сүлейменов шығармаларындағы жаһандық мәселелер.....	163
<i>Жұматаева А.Н.</i> Абай поэзиясындағы әйелдер бейнесі: Абайға дейінгі көркемдік көзқарастарға салыстырмалы талдау.....	178
<i>Аманғалиева А.Е., Бекмашева А.Н.</i> Рабғузидің «Қисас-ул-анбийя» шығармасындағы ономастикалық кеңістік («Адам ата-Хауа ана» қиссасы негізінде).....	189
<i>Мурсал А., Таңжарықова А.В., Еркекова А.Б., Аян Э.</i> Ахметолла Қалиұлының «Арда Алтай» романындағы стильдік ерекшеліктер.....	200
<i>Ибраева Ж.Б., Шапкина Г.З., Адилбекова М.К.</i> А. Жаксылықовтың «Поющие камни» романындағы фольклоризм.....	210
<i>Оралбек А., Қосанов С.Қ., Рақыш Ж.С.</i> Әбдіғали Сариев өлеңдерінің тақырыптық, жанрлық ерекшеліктері.....	220
<i>Сабирова Д.А., Молдағали М.</i> Интернет-әдебиеті ұғымын теориялық-әдеби талдау.....	231
<i>Мырзақұлов Б.Т.</i> Ақыт Үлімжіұлының «Ғазиз пірлер естелігі» (Манақиб пирон Ғазизан) кітабының текстологиялық мәселелері.....	239
<i>Аманқұлова Л.А., Бегманова Б.С.</i> Қазіргі қазақ лирикасындағы көркемдік ізденістер (Ақын Е.Жүніс шығармашылығы бойынша).....	254
<i>Идрисова Э.Т., Балтымова М.Р.</i> Күміс ғасырындағы орыс ақындары шығармашылығындағы сыңарлану мотиві.....	264

ӨНЕРТАНУ

<i>Кобжанова С.Ж., Айдарова М.С.</i> Қазақстандағы цифрлық кескіндеменің дамуы.....	274
<i>Гавриленко И.А., Нусупова А.С.</i> Қазақстанның ұлттық орган өнерінің қалыптасуының мәселелері (1967-1974 жж.).....	293
<i>Туяқбаева А.Ш., Бауыржан А.Б.</i> Балалардың дүние көзқарасын қалыптастырудағы анимацияның білім берудегі принциптері.....	309
<i>Тани А.Б., Жұмасейітова Г.Т.</i> «Қозы-Көрпеш – Баян сұлу» балет интерпретациясындағы жаңа символдар және мотивтер.....	320
<i>Ешмуратова А.К., Ескендіров Н.Р.</i> Қазақстанның ұлттық мәдениеті контекстіндегі қуыршақ театрының қазіргі өнері.....	330

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Сейтжанов З.Н., Мекебаева Л.А., Нуртазина А.О.</i> Идеино-тематические и художественные особенности современных айтысов.....	17
<i>Омаров Б.Ж.</i> Творчество Асета Найманбаева: восточные традиции и бродячие сюжеты.....	27
<i>Акыш Н.Б.</i> Процесс художественного познания в произведениях С. Бегалина.....	40
<i>Саурыков Е.Б., Тамабаева К.У., Елубаева Р.С., Беркенова Р.А.</i> Традиция Абая и творчества Шерхана Муртазы.....	51
<i>Олжабаев Б.К., Пангереев А.Ш., Соyleмез О.</i> Концепт «Туган жер» в фольклоре казахского народа.....	62
<i>Аймухамбет Ж.А., Айтуганова С.Ш., Байтанасова К.М., Касен А.Т., Сейпуганова А.К.</i> Актантная структура художественного текста.....	75
<i>Абишева С.Д., Молдагали М.Б.</i> Тезаурус цветowych образов поэзии Б. Кенжеева.....	87
<i>Абдикалык К.С., Кожжекеева Б.Ш., Алиева Ж.А.</i> Наследие Магжана Жумабаева, опубликованное в журнале «Айкап» и газете «Казах».....	98
<i>Нурмолдаев Д.М., Жаксылыков А.Ж.</i> Образ горы в рассказе Адольфа Арцишевского «вершина» в аспекте эстетизации древнего культа.....	109
<i>Кенжебаева Ж.Е., Карпова А.Э.</i> Культурологический подход в казахстанском литературном образовании.....	120
<i>Таджиев Х.Х., Кыдыр Т.Е.</i> Художественное изображение условия веры в произведениях казахских поэтов-мыслителей (XIX – начало XX века).....	137
<i>Баянбаева А.А., Демченко А.С., Баянбаева Ж.А., Калиева А.К.</i> Интерактивные стратегии анализа романов Г. Бельгера.....	152
<i>Сарсенбаева Ж.Б., Саметова Ж.</i> Глобальные проблемы современности в творчестве Бейсенбая Сулейменова.....	163
<i>Жуматаева А.Н.</i> Образ женщины в поэзии Абая: компаративистский анализ до Абаевских художественных воззрений.....	178
<i>Амангалиева А.Е., Бекмашева А.Н.</i> Ономастическое пространство в произведении Рабгузи «Кысас аль-Анбия» (по мотивам повести «Адам и Ева»).....	189
<i>Мурсал А., Танжарикова А.В., Ермекова А.Б., Аян Э.</i> Особенности стиля в романе Ахметоллы Калиулы "Арда Алтай".....	200
<i>Ибраева Ж.Б., Шашкина Г.З., Адилбекова М.К.</i> Фольклоризм в романе А. Жаксылыкова «Поющие камни».....	210
<i>Оралбек А., Кусанов С.К., Рақыш Ж.С.</i> Тематические и жанровые особенности творчества Абдигали Сариева.....	220
<i>Сабирова Д.А., Молдагали М.</i> Теоретико-литературный анализ понятия интернет-литературы.....	231
<i>Мырзакулов Б.Т.</i> Текстологические проблемы книги Акыта Улимжиулы «Воспоминания великих наставников» («Минакиб пиран газизан»).....	239
<i>Аманкулова Л.А., Бегманова Б.С.</i> Художественные изыскания в современной казахской лирике (По творчеству поэта Е. Жуниса).....	254
<i>Идрисова Э.Т., Балтымова М.Р.</i> Мотив двойничества в творчестве русских поэтов Серебряного века.....	264

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

<i>Кобжанова С., Ж.Айдарова М.С.</i> Развитие цифровой живописи в Казахстане.....	274
<i>Гавриленко И.А., Нусупова А.С.</i> К проблеме становления национального органичного искусства Казахстана (1967-1974 гг.).....	293
<i>Туякбаева А.Ш., Бауыржан А.Б.</i> Воспитательные принципы анимации, как средство формирования мировоззрения детей.....	309
<i>Тани А.Б., Жумасейтова Г.Т.</i> Новые символы и мотивы в балетной интерпретации «Козы Корпеш - Баян сулу».....	320
<i>Ешмуратова А. К., Ескендиоров Н.Р.</i> Современное искусство театра кукол в контексте национальной культуры Казахстана.....	330

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

Seyitzhanov Z.N., Mekebayeva L.A., Nurtazina A.O. Ideological, thematic and art features of modern aitys...17

Omarov B.Zh. Works of Asset Naimanbayev: oriental traditions and migrating plots.....27

Akysh N.B. The process of artistic knowledge in the works of S. Begalin.....40

Saurykov E.B., Tamabaeva K.U., Yelubaeva R.S., Berkenova R.A. The tradition of Abai and creativity of Sherkhan Murtaza.....51

Olzhabayev B.K., Pangereyev A.Sh., Soylemez O. The concept of "homeland" in kazakh folklore.....62

AIMUKHAMBET Zh.A., AITUGANOVA S.Sh., BAITANASSOVA K.M., KASSEN A.T., SEIPUTANOVA A.K. Actant structure of a literary text.....75

Abisheva S.D., Moldagali M.B. Thesaurus of color images of B. Kenjeev's poetry.....87

Abdykalyk K., Kozhekeeva B., Aliyeva Zh. The legacy of Magzhan Zhumabayev, published in the «Aikap» journal and the «Kazakh» newspaper.....98

Nurmoldayev D.M., Zhaksylykov A.Zh. The image of the mountain in Adolf Artyszewski's story "The Peak" in the aspect of the aestheticization of an ancient cult.....109

Kenzhebaeva Zh.E., Karpova A.E. Culturological approach in kazakhstan literary education.....120

Tadzhiev Kh.Kh., Kydyr T.E. Artistic representation of the conditions of faith in the works of the kazakh poet-thinkers (XIX – early XX century).....137

Bayanbayeva A.A., Demchenko A.S., Bayanbayeva Zh.A., Kaliyeva A.K. Interactive strategies for analyzing G. Belger's novels.....152

Sarsenbaeva Zh., Sametova Zh. Global problems of modernity in the work of Beisenbai Suleimenov.....163

Zhumatayeva A.N. The Image of a Woman in Abai's Poetry: Comparative analysis of pre-Abayev artistic views.....178

Amangaliev A.E., Bekmasheva A.H. Onomastic space in the work of rabguzi "Qisas al-anbiya" (based on the story "Adam and Eve").....189

Mursal A., Tanzharikova A.V., Ermekova A.B., Ayan E. Style features in Akhmetolla Kaliuly's novel "Arda Altai".....200

Ibraeva Zh.B., Shashkina G.Z., Adilbekova M.K. Folklorism in the novel A. Zhaksylykova «Singing stones».....210

Oralbek A., Kusanov S.K., Rakyszh Zh. S. Thematic and genre features of Abdigali Sariyev's work.....220

Sabirova D., Moldagali M. Theoretical-literary analysis of the concept of internet-literature.....231

Myrzakulov B.T. Textual problems of the book by Akyt Ulimzhiuly «Memoirs of great mentors» («Minakib piran gazizan»).....239

Amankulova L.A., Begmanova B.S. Creative endeavour in the contemporary kazakh poetry (on the work of Y. Zhunis).....254

Idrisova E.T., Baltymova M.R. The motive of duality in the works of Russian poets of the Silver Age.....264

ART STUDIES

Kobzhanova S.Z., Aidarova M.S. Development of digital painting in Kazakhstan.....274

Gavrilenko I.A., Nussupova A.S. On the problem of the formation of national organ art in Kazakhstan (1967–1974).....293

Tuyakbaeva A.Sh., Bauyrzhan A.B. Educational principles of animation, as a means of forming the world view of children.....309

Tani.A.B., Jumasseitova G.T. New symbols and motives in ballet interpretation «Kozy Korpesh – Bayan sulu».....320

Yeshmuratova A.K., Eskendirov N.R. Contemporary art of the puppet theater in the context of the national culture of Kazakhstan.....330

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Сіз «Керуен» ғылыми журналының кезекті санын ашып отырсыз.

Журнал мақалалары CrossRef дерекқорында тіркеледі және әр автордың мақаласына DOI - электронды құжаттарға сілтеме жасау үшін пайдаланылатын цифрлық объект идентификаторы беріледі. Журнал «Ұлттық ғылыми-техникалық сараптама орталығы» акционерлік қоғамның (NCSTE) Қазақстандық дәйексөздер базасында (KazBC) индекстеледі. Алдағы уақыттарда авторларды Web of Science және Scopus халықаралық дәйексөздер базасына енгізілген басылымдарда қабылданған стандарттарға сәйкес жарияланымдар дайындауға бағдарлай бастаймыз. Бұған дейін аннотация мен кілт сөздердің көлеміне қойылатын талаптар реттелген.

Журналдың редакциялық алқасына қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдар кіреді. Журнал авторлардың жарияланымдарының ақпараттық ашықтығы мен қолжетімділігі саясатын ұстанады; мақалалар журналдың веб-сайтында үш тілде толық мәтінді қол жетімділікпен орналастырылған.

Журналдың мақсаты- гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа жетістіктердің нәтижесі бойынша ақпарат беру.

Журналдың міндеттері:

Бұрын жарияланбаған және басқа журналда жариялау үшін ұсынылмаған түпнұсқа жоғары сапалы ғылыми мақалаларды қабылдау.

Авторлық құқыққа қатысты Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына және жариялау этикасы бойынша әлемдік тәжірибеде жалпы қабылданған ережелерге сүйену.

Келесі гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа зерттеулерді қамту:

1. Әдебиеттану
2. Өнертану

Құрметпен, «Керуен» журналының бас редакторы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан) МАТЫДЖАНОВ Кенжесхан Ісләмжанұлы

Уважаемые читатели, коллеги, единомышленники, друзья!

Перед вами очередной номер научного журнала «Керуен».

Статьи журнала регистрируются в БД CrossRef и к каждой авторской статье обязательно присваивается DOI – цифровой идентификатор объекта, который используется для обеспечения цитирования, ссылки и выхода на электронные документы. Журнал индексируется Казахстанской базой цитирования (КазБЦ) АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (НЦГНТЭ). Постепенно мы начинаем ориентировать авторов на подготовку публикаций по стандартам, принятым в изданиях, входящих в международные базы цитирований Web of Science и Scopus. Ранее уже были скорректированы требования к объему аннотации и ключевым словам.

В составе редакционной коллегии журнала представлены ведущие казахстанские и зарубежные ученые. Журнал следует политике информационной открытости и доступности публикаций авторов, статьи размещаются на сайте журнала на трех языках в полнотекстовом доступе.

Целью журнала является распространение научной информации и привлечение новых авторов. Журнал инициирует дискуссии по результатам новых достижений в области гуманитарных наук.

Задачи журнала:

Принимать оригинальные высококачественные научные статьи, ранее не опубликованные и не представленные для публикации в другом журнале.

Опирается на требования законодательства Республики Казахстан в отношении авторского права и общепринятые в мировой практике положения по публикационной этике.

Ориентироваться на охват публикаций по следующим специальностям в области гуманитарных наук.

1. Литературоведение
2. Искусствоведение

С уважением и надеждой на сотрудничество, главный редактор «Керуен», доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович.

Dear readers, colleagues, associates, friends!

Here is the next issue of the scientific journal "Keruen".

Journal articles are registered in the CrossRef database and a DOI is necessarily assigned to each author's article - a digital object identifier that is used to provide citation, reference and output to electronic documents. The journal is indexed by the Kazakhstan Citation Database (KazCD) of the National Center for State Scientific and Technical Expertise JSC (NCSTE). Gradually, we begin to orient the authors to the preparation of publications according to the standards adopted in the editions included in the international citation databases Web of Science and Scopus. Previously, the requirements for the volume of the annotation and keywords have already been adjusted.

The editorial board of the journal includes leading Kazakhstani and foreign scientists. The journal follows the policy of information openness and accessibility of authors' publications; articles are posted on the journal's website in three languages in full-text access.

The purpose of the journal is to disseminate scientific information and attract new authors. The journal initiates discussions on the outcome of new advances in the humanities.

The tasks of the journal:

Accept original high quality scientific articles that have not been previously published or submitted for publication in another journal.

Rely on the requirements of the legislation of the Republic of Kazakhstan in relation to copyright and generally accepted in world practice provisions on publication ethics.

Focus on the coverage of publications in the following specialties: humanitarian sciences

1. Literary studies
2. Art studies

With respect and hope for cooperation, Editor-in-chief of "Keruen", Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich.

Омаров Б.Ж.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,

Астана, Қазақстан

E-mail: b_ot777@mail.ru

ORCID: 0000-0002-7750-2741

ӘСЕТ НАЙМАНБАЕВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ: ШЫҒЫС ДӘСТҮРІ ЖӘНЕ КӨШПЕЛІ СЮЖЕТТЕР

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ поэзиясының көрнекті өкілі Әсет Найманбаевтың шығармаларындағы шығыс сюжеттерінің қолданылу және түрлену мәселелері қарастырылған. Әсіресе, орта ғасырларда үнді жерінде жазылған «Тотынама» хикаясындағы баршаға белгілі сюжеттің «Үш баланың әңгімесі» атты дастанға айналу үдерісіне жан-жақты талдау жасалған. Сондай-ақ автор осы сюжеттің бастапқы нұсқасын баяндап, оның уақыт бедерінде қандай өзгеріске түскенін саралап көрсеткен.

Мақалада Әсеттің өлең-толғауларына негіз болған ежелгі құндылықтардың түп-төркінін анықтау мақсаты алға қойылып, өзге халықтар әдебиетінен сабақтастық іздеуге жете мән беріліп отыр. Ақынның шығыс сарындарына негізделген шығармалары мен танымал әдеби ескерткіштердің көне сюжеттері тарихи-типологиялық әдіспен салыстыру арқылы зерделенді. Белгілі бір сюжеттің Әсет Найманбаевтың және басқа ақындардың толғау-дастандарында қалай жырланғанына назар аударылды, ұқсастықтары мен ерекшеліктерін айқындауға ден қойылды.

Зерттеуде Әсет Найманбаевтың көшпелі сюжеттерді түрлендіру тәсілін танытуға да мән берілді. Бұл сюжеттерді ұлт болмысына бейімдеп, әдеби тұрғыдан қайта өңдеп, жаңа шығармаға арқау еткен ақынның шеберлігі жөнінде бірқатар қорытынды жасалды.

Ғылыми мақаланың нәтижелерін Әсет Найманбаев мұрасын оқып-үйрену, зерттеу және насихаттау, авторлық ауызша поэзия үлгісі ретінде талдап-таразылау барысында пайдалануға болады.

Кілт сөздер: ақын, ауызша жырлау, көшпелі сюжет, дастан, хикая, ағаш ат, түрлену, поэтика.

Кіріспе. Көне дәуірден бері желісі жалғасып келе жатқан шығыс сюжеттері қазақ әдебиетіне де барынша ықпал еткені баршаға мәлім. Соның негізінде бірқатар жанрды қамтыған мүлде жаңа шығармалар рухани қазынамызға қосылды. Қазақ топырағына түрлі жолмен келіп, жұртшылық арасына кең тараған қисса-дастандардың оқиғаларын ой елегінен өткізіп, кейбір үзіктерін нәзира үлгісі бойынша қайта жырлап, әдебиетіміздің құндылықтарына айналдырған ақындар мен жазушылар баршылық. Жиырмасыншы ғасырдың басында ежелгі сюжеттерді ұлт танымына бейімдеп, әдеби тұрғыдан қайта өңдеп, елдің санасына сіңіре білген шығысшыл шайырлардың шоғыры қалыптасты. Солардың ішінде ауыз әдебиетінің де, жазба әдебиетінің де дәстүрін игеріп, соңына мол мұра қалдырған Әсет Найманбаевтың орны бөлек.

Әсет ақынның жарық көрген шығармаларының (Ә.Найманбаев, 1988: 304) мән-мазмұнына, тақырыптық сипатына, жанрлық ерекшеліктеріне қарап, оны авторлық ауызша поэзияның өкілі деп те, жазба әдебиеттің өкілі деп те бағалауға болады. Осы екі бағыттың қай-қайсысының да оған жат еместігі өлең-толғауларынан айқын байқалады. Ақынның кейбір шығармаларында он бір буынды өлең мен жеті-сегіз буынды жыр ағынының араласып келуі ауызша жырлау дәстүріне көбірек бейім

екенін аңғартады. Тіпті бірқатар толғау-дастандарында қағаз бен қаламды еске салып отыратынына қарамастан, шығарманың табиғатынан ауызша поэзияның үлгі-үрдісі мейлінше сезіледі. Сондықтан «Жалпы алғанда, Әсет – суырып салма ақын. Бірақ ол өзінің кейбір шығармаларын жазып та шығарған. Бұл ретте оның творчествосы ауыз әдебиеті мен жазба әдебиетінің ортасындағы көпір іспеттес» (Б. Нұржекеев, 1988: 304), – деген Б. Нұржекеев пікірін осы тұрғыдан қаперге алатынымыз анық. Оның үстіне жыр жүйірігінің өз өлеңдерін талдап-таразыласақ та, авторлық ауызша поэзияның үлгілері екенін дәлелдейтін тұстар кездеспей қалмайды:

Алашқа атым шыққан Әсет ақын,

Өлеңім – жан жолдасым болған жақын.

Ақтарып ағытқанда түйдегімен,

Мейірін тыңдаушының қандыратын,

Дәуірлеп дәурен өтті желдей есіп,

Ел-жұртым қадірлейтін сөздің парқын (Ә.Найманбаев, 1988: 56).

Бұған қоса, ақын өлеңдеріндегі «Сөздерді інжу-маржан ақтарғанда, Нөсердей сорғалатып жаудыратын», «Әу деген үнімді ел көп тыңдаған, Жиналып жаяуы да, аттысы да», «Сөйлесем, жүректегі шерін төккен, Арызды, армандысы, даттысы да» деген жолдардың жазбашадан гөрі ауыз екі айтылған төкпе жырдың үзiгi болу ықтималдығы басымдау секiлдi. Сондықтан өз дәуіріндегі жыр жүйіріктерімен үнемі айтысқа түсіп, жыр сайыстарының ортасында жүрген арқалы ақынды авторлық ауызша поэзиядан аулақтатудың жөні жоқ. Абайдың ақындық айналасын жан-жақты зерттеген Б. Ердембек: «Әсет өлеңді ауызша да, жазып та шығарған дегенімізбен, суырыпсалмалығы басым болған. Бізге жеткені – ел арасына тараған ақынның ән өлеңдері және ауызша біреуден-біреуге жеткен өлеңдері. Өз қолымен жазып қалдырған қолжазбасы жетпеген ақын», – деп түйіндейді.

Материалдар мен әдістер. Ғылыми мақалаға Әсет Найманбаев шығармаларының әр жылдарда жарық көрген жинақтары, ақын мұрасы жөнінде қорғалған диссертациялық жұмыстар және олардың авторефераттары, жыр жүйірігінің шығармашылығы туралы ғылыми еңбектер, жекелеген мақалалар пайдаланылды. Әсет шығармаларының текстологиялық сүзгіден өткен нұсқалары бойынша жұмыс жүргізілді. Бұл мәтіндер жекелей де, таңдамалы жинақтар құрамында да жарыққа шыққан. Сондай-ақ осы уақытқа дейін Әсет Найманбаев шығармашылығы жөнінде жазылған бірде-бір еңбекті қалыс қалдырмауға тырыстық. Өз дәуірінде ой-пікір білдірген аға буын әдебиеттанушылардан бастап күні бүгінге дейінгі зерттеушілердің тұжырымдарын қаперге алдық.

Әсет Найманбайұлы мұрасы қай кезде де зерттеуден кенде болған жоқ. Ә. Диваев, С. Мұқанов, Е. Ысмайылов, Қ. Мұхамедханов еңбектерінде ақын шығармаларына айрықша мән берілді. Сонымен қатар Б. Ысқақов, С. Ордалиев, Б. Абылқасымовтың, арнайы мақалалары жарық көрді. Ақын мұрасын арнайы зерттеген ғалымдар С. Қожағұлов пен Ж. Аитованың диссертациялық еңбектері қорғалды.

Ғылыми зерттеуде тарихи-типологиялық, тарихи-талдау, салыстырмалы-типологиялық әдіс-тәсілдер қолданылды.

Бұл мақалада Әсет шығармаларының көне үнді әдеби ескерткіштерімен, әлем елдеріне тараған әйгілі «Тотынама» хикасының бірнеше нұсқасымен және өзге ақындардың тектес туындыларымен байланысы жан-жақты қарастырылған.

Нәтижелер мен талдау. Авторлық ауызша поэзияның да, жазба әдебиеттің де өкілі болып саналатын Әсет Найманбаев шығармашылығында шығыс әдебиетінің дәстүрлері кеңінен көрініс тапқан. Әсіресе бұл үрдісті оның көнеден келе жатқан көшпелі сюжеттерге негізделген дастандары мен толғауларынан айқын байқаймыз.

Ақынның «Үш баланың әңгімесі» атты қысқа дастанының (Ә.Найманбаев, 1988:161-167) оқиғасы көне үнді сюжетінен бастау алады. Бұл сюжеттің түп-негізі үндінің ежелгі әдеби ескерткіші – «Веталаның жиырма бес әңгімесіндегі» (Веталының жиырма бес әңгімесі. (Двадцать пять рассказов Веталы), 1939: 210). «Қайырымды қарақшы» деген хикаясында, сондай-ақ сол елде жазылып, бүкіл әлемге тараған Зияаддин Нахшабидің ««Тотынамасының» (Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Жемчужины бесед, 1985: 400), (Зияаддин Нахшаби, Тотынама, 1991:304) он бірінші түнінде айтылатын хикаяда және осы шығармаға арқау болған Мұхаммед ан-Нааридің «Түнгі жауһар-сырларында» («Жавахир әл-асмар») (Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Жемчужины бесед, 1985: 400). жатыр. Шығыс жұртына кең тараған осы сюжеттің түрлі нұсқалары қазақ әдебиетіндегі бірнеше шығармаға арқау болған. Атап айтсақ, Сәкен Сейфуллиннің «Көкшетау» поэмасы мен Бекет Өтетілеуовтің «Данышпан қазы» дастанында қолданылған. Сонымен қатар халық ақыны Кенен Әзірбаев жинаған «Қаба сақалды хан» атты ертегіде де осы сюжеттің эпизоды баяндалады.

«Веталаның жиырма бес әңгімесінің» екі нұсқасында да, Мұхаммед ан-Нааридің «Түнгі жауһар-сырларында» («Жавахир әл-асмар») да, Зияаддин Нахшабидің «Тотынамасында» да, тек адам аттары ауыстырылғанмен сюжет құрылымының желісі көп өзгере қоймайды. Бірқатар шығармаларда сюжеттің екі бөлігі де қамтылса, кейбірінде тек аңыздық нұсқасы ғана айтылады. «Веталаның жиырма бес әңгімесінің» екі нұсқасында да уәдеге берік қалыңдықтың адал қасиетін дәріптейтін негізгі хикая ғана баяндалған. Мәселен, Р. Шор аударған нұсқада Хираньядатта деген көпестің қызы Маданасена тоғайда жүрсе, оны Дхармадатта деген көпес жігіт ұстап алыпты. Бойжеткен оған: «Мен төрт күннен соң Амадаттаның көпес баласына күйеуге шыққалы жатырмын, той алдында арнайы келіп, алғашқы түнімді өзіңе қиямын», – дейді. Қыз уәдесінде тұрып, той болатын күні күйеу жігіттен рұқсат сұрайды. Жігіт ризашылық білдіреді. Маданасена жолда келе жатса, алдынан қарақшы ұшырасыпты. Қыз оған бар шынын айтып, ұрының жүрегін жібітіп, әрі қарай кетеді. Соңында Дхармадаттаға келіп, берген сертімді орындаймын десе, ол да қызды уәдеге беріктігі үшін сыйлап, тиіспей, өз күйеуіне жіберіпті (Веталының жиырма бес әңгімесі. (Двадцать пять рассказов Веталы), 1939: 170-172).

Академик С. Қасқабасов дәл осы сюжет пен Сәкен Сейфуллиннің «Көкшетау» поэмасындағы тұтқын қызға қатысты аңыз әңгіменің төркіні «Веталаның» осы нұсқасындағы сюжетте жатқанына алғаш рет назар аударды. Сондай-ақ, И. Серебряков аударған «Веталаның жиырма бес әңгімесінде» бұл сюжет сәл-пәл өзгеріске түскен. Үнді елінде Артхадатта деген көпес болыпты. Оның Дханадатта деген ұлы, Лаваньявати деген қызы бар екен. Дханадатта әкесінің тапсырмасы бойынша Лаваньяватиге күйеу іздейді. Ол бір көпестің баласы Кандарпа деген жігітті қызға қолайлы көріпті. Сол тұста басқа бір көпестің баласы Дхармадатта қызға қолқа салады. «Алғашқы түнінді маған қи» деп жалынады. Қыз оған уәде беріпті. Одан әрі сюжет дәстүрлі жолмен дамиды. Тойдан соң жолға шыққан қызға алдымен ұры, одан соң

ракшас кездеседі. Екеуіне де жағдайды түсіндіріп, рұқсат сұрап, ол Дхармадаттаға жетеді. Ол қалыңдықтың адалдығына разы болып, тиіспей, еркіне қоя береді.

Бұл сюжеттің алдыңғы нұсқадағыдан үш ерекшелігі бар. Біріншіден, ағасы қарындасына күйеу қарастырады. Екіншіден, қыз Дхармадаттадан бостандық алып, қайтып келе жатып, ұры мен ракшасқа тағы бір соғып, ниетінің ақтығын дәлелдеп кетеді. Үшіншіден, өз отауындағы күйеу жігіт Кандарпадатта «Маған сен лайық болмай шықтың» деп ой түйіп, оны мүлде босатып жіберіпті (Веталының жиырма бес әңгімесі. (Двадцать пять рассказов Веталы), 1958: 148). Осылайша біртектес шығарманың бар-жоғы екі нұсқасының өзінде қаншама өзгеріске ұшыраған сюжеттің уақыт өткен сайын жаңарып-жамала беретіні заңды құбылыс.

Әлем халықтары арасына кең тараған «Тотынама» мен оған негіз қалаған «Түнгі жауһар-сырларда» («Жавахир әл-асмар») осы белгілі хикаяға жол ашатын алдындағы кіріспе сюжет пайда болғанын көреміз. Бір үй сыпырушы өзі тауып алған меруертті алып, патшаға аттанады. Жол жөнекей жолыққан төрт жолаушы оның қазынасын жымқырып, түк болмағандай бірге еріп жүреді. Меруертін жоғалтқан адам ел билеушісіне келіп, төрелік сұрайды. Патша өзінің ақылы асқан бойжеткен қызынан көмек сұрапты. Қыз ұрыны іздеп табу үшін төрт жолаушыны қатар отырғызып қойып, аңыз әңгіме айтады. Соңында әлгілерге тиісті сауал қойып, меруерт ұрлаған адамды қиналмай тауып береді (Зияаддин Нахшаби, Тотынама, 1991:91-96), (Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Жемчужины бесед, 1985: 97-104).

Міне, осы аңыз «Веталаның жиырма бес әңгімесіндегі сюжетпен үндеседі. Ал С. Сейфуллиннің «Көкшетау» поэмасында бұл хикая ұрыны анықтау үшін емес, тұтқынға түскен қалмақ қызының аянышты тағдырын баяндау үшін айтылады. Керісінше, Әсет Найманбаевтың «Үш баланың әңгімесі» дастанының сюжеті Бекет Өтетілеуовтің «Данышпан қазы» дастанының оқиғасына қатты ұқсас. Екі дастанда да өмірден өткелі жатқан патша үш ұлына тығулы жатқан алтыны жөнінде айтып, соны таласпай бөліп алуды тапсырады. Үш ұл әкені арулап көмген соң уәделі жерге келсе, алтынның қолды болғанын көреді. Ақыры олар қазыға келіп, төрелік беруін сұрайды. Сонда қазылық етуші адам «Веталаның жиырма бес әңгімесі» дәуірінен келе жатқан көне сюжетке өзек болған аңызды айтады. Сөйтіп, әңгіменің соңында оларға сауал қойып, ұрыны ақтап сөйлеген кіші ұлды кінәлі етіп шығарады. Екі шығарма да ағайынды үш жігіттің бірін-бірі түсініп, әкеден қалған қазынаны таласпай бөліп алуымен аяқталады. Соған қарағанда бұл екі дастанның авторларына бірыңғай нұсқада тараған тағы бірнеше аңыз ықпал еткен болуы мүмкін. Осы орайда, С. Қожағұловтың «Әсеттің «Үш баланың әңгімесі» киссасы әйгілі «Қырық уәзір хикаясынан» алынған шағын үзінді», – деген пікіріне ерекше ден қоямыз. Сондай-ақ, зерттеуші «Үш баланың әңгімесі» қазақтың «Үш жігіт» ертегісімен, Уәйіс Шондыбаевтың «Бір қыздың оқиғасы» деген толғауымен үндес екенін айтады.

Кенен Әзірбаев жинаған «Қаба сақалды хан» деген ертегіде қазынаны ұрлаған адамды қазы емес, ханның өзі анықтап береді. Бірақ «Тотынаманың» бірер сюжеттерін мысал түрінде қайта жырлаған Кенен бұл ертегіні өзінің төл шығармасына айналдыра қойған жоқ.

Әсет ақын «Үш баланың әңгімесінде» «Әңгіме жаздым ертеке бозбалаға, Артықша жазып-сызбай сөз бола ма» немесе «Шимайлап ақ қағазға сыздым мен де, Қаламым

айрылар деп бір күн қолдан» деп жазбаша дәстүрдің машық-дағдыларын еске салып қоятынына қарамастан, төгіліп түскен бұл дастан ауызша жырланған шығармаға да ұқсайтынын жоққа шығаруға болмас.

Өтіпті бір бай патша бұрынырақ,
Тұсында қызыр шалып, бақыт қонған.
Болыпты үш баласы сол уақытта,
Ер жетіп ақылына кәміл қонған.

Халқына ғаділдікпен пәрмен еткен,
Қызықты дәурен сүріп өмірі өткен.
Есепсіз өткен күндер уландырып,
Кәрілік – емсіз дәурен келіп жеткен (Ә. Найманбаев, 1988:161).

Өмірден өткелі жатқан билеушінің үш ұлына айтар өсиеті береке-бірліктеріңді сақтаңдар деген тілекке саяды. Кәдімгі шығыс дәстүріндегі шаңырақ философиясы қазақ салтынан да алыстай қоймайды. Әкенің тығулы жатқан қазынаның құпиясын ашар алдындағы кіріспе әңгімесінің кез-келген отбасында айтылатын тәлім-тәмсілден көп айырмашылығы жоқ. Ол балаларына бір-біріне қорған болып, жұдырықтай жұмылып, күш біріктіруді тапсырады («Тірлікте бізге керек ақыл серік, Бірлікпен боларсыңдар дауға берік»), олай болмаған күнде қауіп-қатердің көбейе түсетінін ескертеді («Береке, бірлігіңді құрамасаң, Алады ақырында жауың жеңіп»), мұның арты қандай кеселге апарып соқтыратынын айтуды да ұмытпайды («Үшеуің үш тарапқа жүрсең егер, Кетеді бастарыңнан қымбат ерік»).

Әсеттің дастанында үш жігіттің өмірден өткен әкені жер қойнына бере сала, алтынды іздеп жолға шығып, орнын сипап қалуының алғы шарттары да шеберлікпен бейнеленген. Мәселен әкенің қоштасып жатқанына ұлдардың қиналыс білдірмеуі, жерлей сала алтынды іздеуге аттануы жайсыз оқиғадан хабар бергендей әсер қалдырады. Перзенттерін өмір бойы ізгілікке үндеген әкенің енді жоқтығы («Көп жылдай тәрбие еткен қайран әке, Оянбас мәңгі ұйқыға кеткен көніп»), балалардың қазынаны көруге асығуы («Адамның дүние шіркін бауыр еті, «Алтынды алсақ, – дейді, – енді бөліп»), соған орай ескертпе түріндегі ой-тұжырымның айтылуы («Дүние – қырдан қашқан қызыл түлкі, Талайды ұшыратқан жаманатқа»), алтынның ұрланғанын көргендегі ұлдардың ниет-пиғылының терістігі («Жер соғып, қайран болып қалды таңға, Мұнан да артық еді біреуі өлсе») дастанда ешқандай әсірелеусіз шынайы суреттелген.

Бірқатар нұсқаларға қарағанда Әсеттің дастаны ерекше көркемдігімен ерекшеленеді. Ұрыны анықтау барысындағы әрбір әрекет, адам психологиясының өзгерістері әдеби әдістермен әрленіп-әдіптелген. Патшаның үш ұлы тығулы жатқан алтынды орнынан таба алмай, қолды болғанына көзі жеткен соң ұрыны алыстан емес, өз араларынан іздеуге бекінеді:

Таппады ешбір ақыл, қайғы жеді,
Алдамшы дүние шіркін ғапыл дейді.
«Ешқандай ұры келіп ұрлаған жоқ,
Біреуіміз үшеуіміздің ұры», – деді.

«Табатын ақиқатын адам болса,
Бұл істің ашылады шыны», – дейді.
Кез болды қиын жұмыс бастарына,
Қазыға келіп бұлар жүгінеді (Ә.Найманбаев, 1988:162).

Ақынның шығыс сюжетінен бастау алатын хикаяны ауызекі әңгімелеп отырғандай етіп жеткізу стилі де назар аударарлық. Ол дастан кейіпкерлерінің әрқайсысының ой-толғамдарын кезек-кезек баяндап, қызықтыра, еліктіре түседі. Мысалы, үш ұлға төрелік айтатын қазының («Қазы айтты: «Сөздеріңді ұқтым тәмам, Тең емес: біреу жақсы, біреу жаман»), шығарма ішіндегі аңыздың кейіпкеріне айналған қалыңдықтың («Қыз айтты: «Мен сендікпін өлгенімше, Еткем жоқ еш қиянат келгеніңше»), қызға жолыққан ұрының («Ұры айтты: «Көрінеді сөзің алтын, Лебізің жаз, мысалы, қоңыр салқын») бойжеткеннің уәдесін алған жігіттің («Байбатша айтты қызға: «Ғашық досым, Көп күткен қуаныш пен көңіл хошым!») сөздерін бір үлгімен өлең етіп өреді. Бұл тәсіл де әсерлі әңгімеге жұртты ұйытып, тыңдаушыны сәт сайын желпіндіріп отыратын шығыс дәстүрлерінен алшақ емес.

Қазы уәдеге берік қыздың әңгімесін айтып болған соң патшаның үш ұлына «Күйеу жігіт, ғашық жігіт, ұры үшеуінің қайсысы жомарт?» деп сауал тастайды. Содан соң олардың жауабына қарай қорытынды жасап, өз шешімін айтады. Үлкені «уәденді орындап кел» деп қалыңдықты жібере салған күйеуді, ортаншысы өзіне арнайы келген қызға бостандық берген жігітті, кішісі айдалада жолығып, бойжеткенге қол тигізбей қоя берген ұрыны жомарт деп ой түйеді. Қазы ұрыны жақтаған кіші перзенттің алтынды жымқырып кеткенін мәлімдеп, қазынаны қайтаруын сұрайды:

Қарағым, алтын сенде, әкел қазір,
Белгілі болып тұр ғой сырың мәлім!
«Серігі ұры қардың» деген сөз бар,
Суреттеп көп сөйледің ұры халін» (Ә. Найманбаев, 1988:162).

«Әркім өз кәсібі төңірегіндегі көрген-білгенін әңгіме қылады» деген қағида тұрғысынан келсек, қазының ұрыны анықтау тәсілі халық даналығымен ұштасып жатыр деп топшылауға болады. Өйткені ұрлық-қарлыққа әуес адам қашанда мүмкіндікті қалт жібермейді, сондықтан оның алдына келген қызды тонамақ түгілі мүлде тиіспей босатып жіберуі – баукеспе атаулының табиғатына жат нәрсе. Сондықтан кіші ұл «ұры жомарт болмағанда, кім жомарт болмақ?» деген қорытынды жасайды («Ең кенжесі айтады: «Ұры жомарт, Аяй ма ұры алады жұрттың малын»), тіпті оның ұрлықтың мезіретін жасамағанына да іші ашиды («Әркімнің сынау керек өлсе бағын, Киімін ең болмаса, алмас па еді»), тым құрыса, қолында қонып тұрған бойжеткенге сұқтанбағанына күйінеді («Сұлу қыз сұм өмірдің гүлі емес пе, Кім бекер өткізбекші жастық шағын»). Сөйтіп, осындай парық-пайымдары арқылы ұрлық-қарлықтың қыр-сырын жақсы білетінін аңғартып қойып, өзін-өзі ұстап береді. Шығыс сюжеттерінде көбіне-көп негізінен қысқа ғана баяндалатын қазының шешімі Әсет дастанында осылайша біршама тәпсірленеді.

Ал «Тотынаманың» он бірінші түніндегі хикаяда оқиға сәл өзгеше өріледі. Мазендаран шаһарындағы саудагердің қызы бақ ішінде серуендеп жүріп, керемет гүлді көреді. Қыз бағбаннан сол гүлді жұлып беруін сұрайды. Бағбан қызға шарт қойып, «күйеуге шығатын күні неке қиярдан бұрын осында келіп кетуің керек» дей-

ді. Яғни, бойжеткен «алғашқы түнімді сенімен өткізем» деп бағбанға серт береді. Бұл көріністің мән-мазмұны «Тотынамада» дәстүрлі өлең жолдарымен былайша тұжырымдалады:

Нахшаби, сөзінде тұр келсе шамаң,

Сертін бұзған адамның күні қараң.

Белгісі адалдықтың осы болса,

Сертіне әркез берік әділ адам (Зияаддин Нахшаби, Тотынама, 1991: 93).

«Тотынама» хикаясында қызға қарақшыдан бұрын ұшырасатын қасқыр Әсеттің «Үш баланың әңгімесі» дастанында айтылмайды. Сондай-ақ ақын шығармасында ежелгі әдеби ескерткіштегі бағбанның бейнесі де жоқ. «Тотынамада» тазалықтың символы ретінде суреттелетін бағбанды кейінгі нұсқаларда қыздың ғашық жігіті алмастырады. Сондай-ақ ол жігіттің бойжеткенге деген сүйіспеншілігі де анық байқалады. Оны қыздың өзі: «Мен үшін бір жігіт бар малын берген, Сол достым неше жылда соңыма ерген. Нәрсеңіз сіз сұраған соның мүлкі, Өмірде өз жанынан қымбат көрген» (Ә.Найманбаев, 1988:163), – деп аңғартады. Ал «Тотынамадағы» қызды бір-ақ рет көріп, бірден өз шартын қойған бағбан мен қыздың арасында тек уәде ғана бар. Осылайша сюжет бір халықтың әдеби мұрасынан екінші елдің рухани қазынасына көшкенде оның даму барысы да, көркемдік шешімі де өзгеріп отырады. Өр елдің таным-түсінігі, салт-санасы, дәстүр-дағдысы осыған міндеттейді.

Тағы бір айта кететін мәселе, «Тотынама» хикаясындағы ұры мен оның жанындағы өзге жолаушылардың бір-біріне туыстық байланысы жоқ. Ал Әсет ақынның «Үш баланың әңгімесі» және Бекет Өтетілеуовтің «Данышпан қазы» дастандарында бір әкенің үш ұлының арасында дау туындайды. Үш баланың бірінің ұры боп шығуы, сондай-ақ ақырында тәубаға келіп, әкеден қалған қазынаны тең бөлісіп алуы бұл шығармалардың әулет бірлігін сақтау идеясына негізделгенін айғақтайды. «Басы қатты болса, аяғы тәтті болады» деген қағидаға сәйкес, ағайын арасындағы ауызбіршіліктің дәріптелгенін аңғарамыз.

«Тотынамада» патша қызы күдікке ілініп отырған төрт жолаушыға әңгіме айтып болған соң «Бұлардың іс-әрекетін қалай бағалайсындар? Кімдікі дұрыс, кімдікі бұрыс?» деген сұрақ қояды. Ал «Үш баланың әңгімесінде» «Осылардың қайсысы жомарт?» деген сауал алға тартылады. Алдыңғы хикаяда патша ақылды қызының әділ төрелігінен кейін қасқырды дағтаған адамға көп ақша бергізеді. Ішіп-жемге үйренген мешкей адамның одан арғы күнін молшылықта өткізуіне жағдай жасап, ақшадан тарықтырмауды жөн көреді. Ел билеушісі қалған жолаушылардың да ұстанымы мен ұйғарымына қатысты тиісті шешім қабылдайды: «Намыс пен қызғаныш туралы айтқан адамды гаремге бастық етіп жіберіпті. Патша бұл қызметті оған лайық деп тапқан. Ал қарақшыны жамандаған адамды қорқытып-үркітіп, одан меруертті өндіріп алып, иесіне бергізіпті (Зияаддин Нахшаби, Тотынама, 1991:95). Бұл эпизод «Үш баланың әңгімесінде» жоқ. Сірә, «Тотынама» мен Әсеттің дастанына дейінгі ілгерідегі аралық нұсқалардан әлдеқашан түсіп қалған болуы мүмкін.

Енді Кенен Әзербайбаев жинаған халық мұрасы үлгілерінің бірі – «Қаба сақалды хан» ертегісі мен «Үш баланың әңгімесіндегі» ұқсастықтар мен айырмашылықтарға тоқталайық. Алдыңғы нұсқада ерігіп отырған бір хан сақалын қалың сақалын күйдірем деп, өртеніп кете жаздап, бөшкедегі суға түсіп әрең аман қалады. Содан соң өзі секілді қаба сақалды жігіттерге бастан кешкен оқиғаларын айтқызады. Бір

күні ханның алдына үш кедей жігіт келіп, әңгіме айтады. Әсет дастанында мұндай кіріспе жоқ. Дастанның сюжеті осы ертегідегі үш жігіттің әңгімесімен ғана үндеседі. Жалпы, екі шығарманың желісінде ұқсастық баршылық. Мәселен, үш баланың алтын жоғалтуы, ханға келіп жүгінуі, ұрыны табу үшін аңыз айтылуы, үшеуіне ортақ «аңыз кейіпкерлерінің қайсысы жомарт?» деген сауал қойылуы, сұраққа жауап беру нәтижесінде кіші ұлдың ұры боп шығуы жағынан айна-қатесіз ұқсас. Сонымен қатар бірқатар айырмашылықтары да бар. Біріншіден, әкенің ұлдарымен бақұлдасуы дастанның өзінде баяндалса, ертегіде үш жігіттің ханға айтқан әңгімесінде сипатталады. Екіншіден, дастанда ұлдар алтынды алыстан іздесе, ертегіде қазына дерт меңдеген әкенің төсегінің астында көмулі жатады. Әсет шығармасында үш ұл әкелерін жерлеп болып, алтынды көруге барса, ұрланып кеткен боп шығады. «Қаба сақалды ханда» үш жігіт қазынаны оңашада қазып көріп, қашан тақыр кедей болғанда ғана аламыз, оған дейін тимейміз» деп серттеседі. Талай жыл өтіп, әбден қайыршының халіне жеткенде ғана іздеп барса, қолды боп кеткенін көреді. Демек, ертегіде әліптің артын бағатын қанағат қағидасының құндылығын дәріптеуге мән берілген. Үшіншіден, дастанда қыз бір ұрыға жолықса, ертегіде оны үш қарақшы ұстап алады. Төртіншіден, дастанда қалыңдық күйеу жігіттен рұқсат сұрағанда, ол көп тәжікелеспей, «барып кел» деп бірден босатып қоя берсе, ертегіде қыз күйеуінің рұқсатын алғанша екеуінің арасында ұзын-сонар диалог өрбиді. Мұның өзі көнеден келе жатқан көшпелі сюжеттің қазақ топырағында да көптеген өзгерістерге ұшырағанын көрсетеді.

Әсет Найманбаевтың шығыс дәстүрімен жазылған тағы бір көлемді шығармасы «Ағаш ат» дастанына да ежелгі сюжеттер арқау болған. Ақын бұл шығарманың кейіпкерлерін қазақ топырағына жақындатып, ұлт болмысымен байланыстыра қоймайды. Оқиға сюжеттің байырғы нұсқаларына сәйкес, қолына араб, парсы түгел қараған Бағдат патшасының елінде өтеді. Шебер ұстаның қолынан шыққан ағаш атқа мініп, көк жүзін шарлап, басқа елге жетіп, махаббат хикаяларын бастан кешетін ханзаданың тағдыры Әсеттің ақындық танымы, шығармашылық ұстанымы арқылы мүлде жаңа туындыда жан-жақты әрі өзгеше қырынан көрініс тапты.

Жалпы, шығыс елдерінің әдебиеттеріне түгел тараған «ағаш ат» аңызы «Мың бір түннің» үш жүз елу төртіншіні түнінен үш жүз алпыс жетінші түнінен дейін созылатын «Ағаш ат туралы әңгімесінен» (Мың бір түн, 1993: 464). бастау алатыны анық. «Мың бір түн» хикаясында өнерлі ұста ұшатын ағаш ат жасап, патшаға тарту етеді де, қызын беруін өтінеді. Патшаның ұлы атты мініп көрмек боп, көкке көтеріледі де, алысқа ұшып кетеді. Содан ұшқан бетімен Санға-Ямин деген қалаға келіп, сол елдің патшасының қызымен табысады. Ертеңіне еліне оралып, екінші сапарында қызды ала қайтады. Бірақ көп ұзамай ұста алдап алып кеткен қалыңдығын ағаш атқа мініп іздеп барып, түрлі амал қолданып тағы да құтқарып әкеледі.

«Мың бір түннің» он төрт түнінде айтылатын осы ұзақ хикаяны Әсет Найманбаев тұтас дастанға айналдырды. Әлемнің барлық еліне тараған әйгілі шығармада патшаға үш өнерпаз сыйлық әкеледі. Көк жүзіне саяхат жасауға болатын ағаш атты жасаған ұстаған ұста соның бірі ғана. Олардың әрқайсысы өнерінің өтеуі ретінде патшадан бір қызын беруін талап етеді. Ал Әсет дастанының кейіпкері билеушіден ешнәрсе сұрамайды, жай ғана ханзадаға тарту ретінде ұсынады.

Тағы бір ерекшелік, «Мың бір түнде» елден асқан ұстаның шеберлігі жөнінде жалпы тұжырым жасалғанымен, өнерінің қыр-сыры егжей-тегжейлі баяндала қоймайды. Оның есесіне, Әсеттің «Ағаш атында» ұстаның кім екендігі («Пәнделден ол ұстаның өнері жат, Ұстаны мақтады екен Шам мен Бағдат»), осы ерекше бұйымды қалай жасағаны («Хайламен неше түрлі жел кірдіртіп, Жасады резеңкіден бір ағаш ат»), дайын болған бұйымның қалай ұшатыны («Адам мінсе үстіне, ұшар дейді, Бұлт, ауасын, желменен құшар дейді»), мүмкіндігі қаншалықты екені («Қайтарлық кілтін білмей жүре берсе, Сағатта жылдық жерге түсер дейді») жан-жақты сипатталады. Яғни, Әсет ауыз екі тілмен әңгіме түрінде баяндалатын хикаяға көркемдік дарытқан. Ақынның айтуынша, ғажайып ағаш аттың адам айтқысыз қасиеттері мұнымен де шектелмейді:

Ұша берсе, әуеге жетер дейді,
Самғай берсе, талайға кетер дейді.
Екі кісі мінгесе, ауыр емес,
Нәрсені одан басқа көтермейді.

Жиып алса, сыяды жан қалтаға,
Он мың алтын ділдаға бәсі баға.
Алтынменен нақыстап көз орнатып,
Әкелді ағаш атты падишаға (Ә.Найманбаев, 1988: 189).

Дастанның аяқталар тұсында «Аударған арабшадан атым – Әсет» деп ескер-кенімен ақын шығыс хикаясының оқиғасын қалауынша түрлендіреді. Ол «Мың бір түндегі» Хұрмуз ханзаданы Хасен ханзада айналдырып, сюжетке сан түрлі сипат береді. Хасен ағаш атымен ұшып келіп қонған елінде алдымен бір қарияға жолығып, оған бала болады. Бір күні хан баласымен достасып, оның қарындасының суретін көріп, ақыл-естен айырылады. Ақыры, жан баласы аттап баспайтын жұмбақ сарайдың ауласына ағаш атымен ұшып кіріп, хан қызының жүрегін жаулайды. Сонымен қатар, ханзаданың алғашқы келгенде арнайы хат жазып, ұйықтап жатқан сүйіктісінің омырауына қыстырып кетуі, Гүлғасыл арудың аяғы ауырлап қалуы, кемпірдің қыз сарайының төңірегіне бояу жағып, жігітті ұстап беруі, дастан соңындағы құдалық жоралғылары секілді қосымша элементтер мен эпизодтар Әсет шығармашылығының жемісі деп түсінуіміз керек.

Әсет дастанына арқау болған ағаш ат бейнесі «Тотынаманың» тағы бір әңгімесінде кездеседі. Отыз бесінші түнде баяндалатын «Саудагердің қызы, оның үш күйеуі, қызды перінің ұрлап әкетіп, ұрланған қыздың қайтып келуі жайындағы әңгімеде» ұшатын ағаш ат көрініс байқатады. Қыздан дәмелі үш жігіттің біреуі ағаштан айшылық жерге жылдам жеткізетін ағаш ат жасайды (Зияаддин Нахшаби, Тотынама, 1991:208). Ал Қытай қазақтары арасында кең тараған «Тотынаманың» елу үшінші тарауындағы «Қабул шаһарындағы саудагердің әңгімесінде» Ғанка есімді кісінің Зуһра деген қызы жоғалып кетеді. Соны құтқаруға келген үш жігіттің бірі – Рахшысаз ер-тұрманы дайын ағаш ат жасап, оны қимыл-қозғалысқа келтіреді. (Тотынама, 1987: 348). Көне-түркі-шағатай тілінен Нияз Тобыш аударған осыған мазмұндас «Тотынама» нұсқасының кейіпкері де сиқырлы жүйрік ат жасап шығарады (Тотынама, 2005: 196)

Осы «Тотынамаға» негіз болған Мұхаммед ан-Нааридің «Түнгі жауһар-сырларында» Кабул көпесінің Джауза деген қызын жын ұрлап кеткен кезде өнерлі үш жігіттің бірі ағаштан ұшатын ат жасап, қайтып оралуына көмектеседі (Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Жемчужины бесед, 1985: 400).

Ағаш ат оқиғасы қазақ ертегілерінің сюжеттеріне де арқау болды. Мәселен, «Пырақ» және «Ағашшы мен темірші» деген қиял-ғажайып ертегілерінің «Мың бір түннен» тамыр тартатыны дау тудырмайды. Екі ертегінің де кейіпкері «оң құлағын бұраса – ұшатын, сол құлағын бұраса – қонатын ағаш атқа мініп, белгісіз бір шаһарға барады, сол елдің ханшасымен көңіл қосады, оның ізіне түскендер жүрген жеріне қызыл бояу жағады, ақыры сүйгенін алып қайта оралады. Мұның өзі шығыс аңыздарының ауыз екі құндылықтарымызға да, авторлық ауызша әдебиетімізге де әбден кірігіп кеткенін дәлелдейді. (Омаров В, 2021: 138-142)

Жалпы, ағаш атқа қатысты аңыздардың төркіні тым әріде жатқаны анық. Үндінің ежелгі әдеби ескерткіші – «Панчатантраның» «Достардың айырылысуы» деп аталатын бірінші кітабының сегізінші әңгімесінде Пундхравардхана қаласында тұратын екі дос – арбакеш пен тігіншінің іс-әрекеті сипатталады. Соның бірі – тігінші патша қызына ғашық болып, Гаруда бейнесіндегі ағаштан жасалған көлікке мініп ұшып, Нараяна бейнесіне еніп, сүйіктісіне жолығады. Ол қызбен сарайдың шатырында кездесіп жүреді (Панчатантра, 1958: 378). Ал жігіттің ағаш атпен ұшып кеп, бойжеткенмен сарай төбесінде жүздесуі – негізі шығыс аңыздарына тән, бірақ қазақ өлеңіне әлдеқашан көшкен белгілі эпизодтардың бірі. Бұл аңыз жөнінде Үнді елінің тағы бір ежелгі ескерткіші – «Викраманың өмірі немесе патша тағының 32 тарихы» атты шығарманың түсініктемесінде атап көрсетіледі (Викраманың өмірі немесе патша тағының 32 тарихы, 1960: 240). Мұндай төркіндіктің мысалдарын Әсеттің шығыс аңыздары желісіне құрылған басқа шығармаларынан да көптеп табуға болады.

Әсет Найманбаев – соңына мол мұра қалдырған ақын. Зерттеушілер оның өмірі мен шығармашылығына қатысты басылым бетін көрген екі жүзден аса үлкенді-кішілі материалдар қоры қалыптасқанын айтады. Сол қомақты мұраның едәуір бөлігі шығыс дәстүрінен нәр алған туындылар екені анық.

Қорытынды. Осыған орай, ақын мұрасындағы ертеден келе жатқан көшпелі сюжетке құрылған қисса-дастандарды салмақтап-саралай келіп, бірқатар қорытындылар жасауға болады.

Біріншіден, Әсет Найманбаев шығыс әдебиетінің үлгілерімен жан-жақты таныс болған. Ол бір шығарманың бірнеше нұсқасын жақсы білген деп топшылаймыз. Себебі, оның дастандарында аңыз әңгімелердің түрлі халықтар арасында кең тараған, өзгеріске түскен варианттарының көптеген элементтері ұшырасады.

Екіншіден, ақын көшпелі сюжеттердің төркінін тани білген, қайдан бастау алатыны жөнінде жеткілікті мәліметі болған. Қай елден тарап, қай елде дамығанынан мол хабардар екені даусыз. Сондықтан кейбір дастандарын қазақ топырағына бейімдемей, сол жұрттың мысалымен-ақ қайта жырлап шыққан.

Үшіншіден, Әсет нәзирашылдық тәсілді терең меңгерген. Түпнұсқа материалды пайдалана отырып, құрылымдық жүйесі одан кем түспейтін шығарма жазып шығуды өз міндетін алған. Ақынның бұл міндетті әркез абыроймен орындағанын қисса-дастандарының жұрттың жаппай игілігіне айналғанынан көреміз.

Төртіншіден, ол шығыс сюжеттерінің негізінде көркемдігі кемел, оқиғасы қызықты, ел бас алмай оқитын туындыларды өмірге әкелді. Әсеттің шығармаларында қолданылған сөз өнерінің көркемдік құралдары – оның қабілет қайнарының мол екендігінің көрінісі. Әсеттің қисса-дастандары – қазақ әдебиетінің баға жетпес құндылықтары.

Бесіншіден, оқыған-тоқығаны көп ақын ауыз әдебиетінің де, жазба әдебиетінің де озық ойлы өкілі болды. Ол суырыпсалмалық қабілетінің арқасында ұзақ толғауларының бірсыпырасын ауызша жырлады. Ауыз әдебиеті мен жазба әдебиетінің арасында дәнекерлік роль атқарған Әсет Найманбаев мұрасы әр қырынан зерттеуге тұрарлық. Сондықтан оны авторлық ауызша поэзияны биік белеске көтерген ақын деп сеніммен айта аламыз.

Түптеп келгенде, Әсет Найманбаев шығыс әдебиетінің үздік үлгілерін шығармашылығына сіңірген, оны көркем тәсілмен қайта өңдеп, одан әрі дамытқан, көшпелі сюжеттерді қолданып, толыққанды туындыға айналдырған, сөйтіп, қисса-дастандарын қазақ поэзиясы жауһарларының қатарына қосқан ақын екені анық.

Мақала AP14869710 «Түркі халықтарының авторлық ауызша поэзиясы: генезис, типология, поэтика» жобасы аясында жарияланып отыр.

Омаров Б.Ж.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева,

Алматы, Казахстан

E-mail: b_om777@mail.ru

ORCID: 0000-0002-7750-2741

Творчество Асета Найманбаева: восточные традиции и бродячие сюжеты

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы применения и трансформации восточных сюжетов в произведениях видного представителя казахской поэзии Асета Найманбаева. Особое внимание в исследовании уделяется всестороннему анализу трансформации известного сюжета из литературного памятника «Тотынама», созданного в Индии в средние века, в дастан «Рассказ о трёх сыновьях». Автор статьи также описывает первоначальный вариант этого сюжета и показывает, как этот сюжет менялся с течением времени.

Целью исследования является определение древних литературных источников, послуживших основой поэтических произведений Асета, а также уделяется внимание преемственности творчества акына с литературой других народов. Произведения поэта, основанные на восточных мотивах, и древние сюжеты известных литературных памятников анализируются историко-типологическим методом в сравнении. Обращается внимание на то, как определённый сюжет преобразуется Асетом Найманбаевым и другими акынами, выявляются сходства и различия их произведений.

В исследовании также анализируются характерные приёмы переработки акыном бродячих сюжетов. Сделан ряд выводов о мастерстве акына, осуществившего литературную обработку восточных сюжетов, адаптировавшего эти сюжеты к характеру казахского народа и создавшего в итоге новые произведения.

Результаты данной научной статьи могут быть использованы в ходе изучения и продвижения наследия Асета Найманбаева, а также анализа его творчества как образца авторской изустной поэзии.

Ключевые слова: акын, устное исполнение, бродячий сюжет, дастан, сказание, деревянный конь, легенда, трансформация, поэтика

Omarov B.Zh.

The L.N. Gumilyov Eurasian National University,
Almaty, Kazakhstan

E-mail: b_om777@mail.ru

ORCID: 0000-0002-7750-2741

Works of Asset Naimanbayev: oriental traditions and migrating plots

Annotation. The current article considers the use and transformation of Oriental plots in the works of Asset Naimanbayev, a prominent representative of Kazakh poetry. In particular, a comprehensive analysis of the transformation process of the well-known plot in the story «Totynama», written in the Indian land in the Middle Ages, into a saga called «The story of three children» is carried out. The author also outlined the original version of this story, analyzing what changes it has undergone.

The article sets out the purpose of identifying the roots of ancient values that served as the basis for Asset's poems, and pays great attention to the search for continuity in the literature of other nations. The works of the poet based on oriental motifs and ancient plots of popular literary monuments were studied by comparison with the historical and typological method. Attention was paid to how a particular plot was sung in the poems of Asset Naimanbayev and other poets, attention was paid to identifying similarities and distinctive features.

The study also paid attention to the demonstration of Asset Naimanbayev's method of transforming nomadic plots. A number of conclusions were made about the skill of the poet, who adapted these plots to the realities of the nation, reworked them from a literary point of view and based them on a new work.

The results of a scientific article can be used in the process of studying and promoting the heritage of Asset Naimanbayev, as an example of author's oral poetry.

Key words: akyn, oral singing, migrating plot, dastan, story, wooden horse, legend, transformation, poetics.

Информация об авторе:

Омаров Бауыржан Жумаханұлы, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, доктор филологических наук, академик НАН РК. E-mail: b_om777@mail.ru, ORCID: 0000-0002-7750-2741

Әдебиеттер

Веталының жиырма бес әңгімесі. Санскриттен аударған Р.Шор. – Москва: «Художественная литература», 1939. – 210 б. (орыс).

Веталының жиырма бес әңгімесі. Санскриттен аударған И.Серебрякова. – Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1958. – 148 б. (орыс).

Викраманың өмірі немесе патша тағының 32 тарихы. Панчатантра. Санскриттен аударған П.А.Гринцер. Москва: Издательство восточной литературы, 1960. – 240 б. (орыс).

Зийа ад-Дин Нахшаби. Тотынама. (Парсы тілінен аударған Е.Бертельс). Москва: «Наука», 1979. – 348 б. (орыс).

Зияаддин Нахшаби. Тотынама. (Орыс тілінен аударғандар – Ә.Қоңыратбаев пен Т.Қоңыратбаев). – Алматы: Жазушы, 1991. – 304 б. (қаз).

Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Әңгімелесу асыл тастары. (Парсы тілінен аударған М.Османов). – Москва: Наука, 1985. – 400 б. (орыс).

Мың бір түн. Төрт томдық (аударған Қ.Әбдіқадыров). – Алматы: Жалын, 1993. – Т.2. – 464 б. (қаз).

Найманбаев Ә. Шығармалар: өлеңдер, айтыс-қағыстар мен дастандар. – Алматы: Жазушы, 1988. – 304 б.

Нұржекеев Б. Әнші, композитор, ақын (Алғы сөз). Кітапта: Найманбаев Ә. Шығармалар: өлеңдер, айтыс-қағыстар мен дастандар. – Алматы: Жазушы, 1988. – 304 б. (қаз).

Омаров Б. Қырғыз ақыны Тоқтоғұл Сатылғанов Қазақ елі туралы ой қозғайды. // ALR Journal. 2021; 5(5): 138-142. DOI: 10.14744/alrj.2021.16442. (ағылш).

Панчатантра. Санскриттен аударған А.Я.Сыркина. Москва: Издательство АН СССР, 1958. – 378 б. (орыс).

Тотынама (Ф.Файызханұлы нұсқасынан аударылған, жауапты редакторы О.Қанапин). – Үрімжі: Шыңжаң халық баспасы, 1987. – 348 б. (қаз).

Тотынама. Көне-түркі-шағатай тілінен аударған Нияз Тобыш. – Ақтау: Ш.Есенов атындағы Ақтау мемлекеттік университеті баспасы, 2005. – 196 б. (қаз).

Литературы

Двадцать пять рассказов Веталы. Перевод с санскрита Р. Шор. – Москва: «Художественная литература», 1939. – 210 с. (рус.)

Двадцать пять рассказов Веталы. Перевод с санскрита И.Серебрякова. – Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1958. – 148 с. (рус.)

Жизнь Викрамы или 32 истории царского трона. Панчатантра. Перевод с санскрита П.А.Гринцер. Москва: Издательство восточной литературы, 1960. – 240 с. (рус.)

Зийа ад-Дин Нахшаби. Книга попугая (Тути-наме). (Перевод с персидского Е.Бертельса). Москва: «Наука», 1979. – 348 с. (рус.)

Зияадин Нахшаби. Тотынама. (Перевод с русского – А.Коныратбаев и Т.Коныратбаев). – Алматы: Жазушы, 1991. – 304 с. (каз.)

Имад ибн Мухаммад ан-Наари. Жемчужины бесед (Джавахир ал-асмар). (Перевод с персидского М.Османов). – Москва: Наука, 1985. – 400 с. (рус.)

Тысяча и одна ночь. В четырех томах (перевод К. Абдыкадырова). – Алматы: Жалын, 1993. – Т.2. – 464 с. (каз.)

Найманбаев Э. Сочинения: стихи, айтыс и саги. – Алматы: Жазушы, 1988. – 304 с. (каз.)

Нуржекеев Б. Певец, композитор, поэт (предисловие). В книге.: Найманбаев А. сочинения: стихи, айтыс и саги. – Алматы: Жазушы, 1988. – 304 с. (каз.)

Омаров Б. Кыргызский поэт Токтогул Сатылганов размышляет о казахской стране. // ALR Journal. 2021; 5(5): 138-142. DOI: 10.14744/alrj.2021.16442. (англ.)

Панчатантра. Перевод с санскрита А.Я.Сыркина. Москва: Издательство АН СССР, 1958. – 378 с. (рус.)

Тотынама (перевод с версии г. Файызхановича, ответственный редактор О. Канапин). – Урумчи: Синьцзянское народное издательство, 1987. – 348 с. (каз.)

Тотынама. Перевод с древнетюркско-чагатайского языка Нияз Тобыш. – Актау: Издательство Актауского государственного университета имени Ш. Есенова, 2005. – 196 с. (каз.)

References

Dvadcat pyat rasskazov Vetary. (1939). Perevod s sanskrita I.Serebryakova. – Moskva: Gosudarstvennoe izdatelstvo hudozhestvennoy literatury. – P.148. (in Russian).

Dvadcat pyat rasskazov Vetary. 1958. Perevod s sanskrita R.Schor. – Moskva: Hudozhestvennaya literatura. – P.210. (in Russian).

Imad ibn Muhammad an-Naari. (1985). Jemchujiny besed (Djavahir al-asmār) (Perevod s persidskogo M.Osmanova). Moskva: Nauka. – P. 400. (in Russian).

Jizn' Vikramy ili 32 istorii carskogo trona. Panchatantra. (1960). Perevod s sanskrita P.A.Grincera. Moskva: Izdatel'stvo vostochnoy literatury. – P. 240. (in Russian)

Myn bir tun. Tort tomdyq (audargan Q.Abdiqadyrov). (1993). T.2 Almaty: Zhalyń, – P. 464. (in Kazakh)

Naymanbaev A. (1988.). Schygarmalar: olender, aytys-qagystar men dastandar. [Works: poems, arguments and sagas]. Almaty: Zhazuschy. – P.304. (in Kazakh)

Nurjkeev B. (1988.). Anshi, kompozitor, aqyn (Algy soz) [Singer, composer, poet (Foreword)]. Kitapta: Naymanbaev A. Schygarmalar: olender, aytys-qagystar men dastandar. [Works: poems, arguments and sagas]. Almaty: Zhazuschy. – P.304. (in Kazakh).

Omarov B, The Kyrgyz Poet Toktagul Satylganov Thoughts about Kazakh Country. ALR Journal. 2021; 5(5): 138-142., DOI: 10.14744/alrj.2021.16442. <https://alrjournal.com/jvi.aspx?un=ALRJ-16442&volume=5&issue=5> (in Eng).

Panchatantra. (1958.). Perevod s sanskrita A.Ya.Syrkina. Moskva: Izdatel'stvo AN SSSR, – P.378. (in Russian)

Totyname. (1987.). (G.Fayyzhanuly nusqasynan audarylǵan, jauapty redaktory O.Qanapin). [Translated from the version of G. Fayyzzhanuly, executive editor O. Kanapin]. Urimji: Schynjan halyq baspasy. – P. 348. (in Kazakh).

Totyname. (2005). (Kone-turki-schagatay tilinen audargan Niyaz Tobysch). Aqtau: Sch.Esenov atyndagy Aqtau memlekettik universiteti baspasy,. – P.196. (in Kazakh).

Ziya ad-Din Nahschabi. (1979). Kniga popugaya (Tuti-name). (Perevod s persidskogo E.Bertelsa). Moskva: Nauka. – P. 348. (in Russian).

Ziyaaddin Nahschabi. (1991). Totyname. (Orys tilinen audargandar –A.Qonyratbaev pen T.Qonyratbaev).. Almaty: Zhazuschy, – P. 304. (in Kazakh).